

JOHANNES THEODORUS TENTHOFF

KOEDIJKER PREDIKANT WERD EEN VAN DE EERSTE "RODE" DOMINEES VAN NEDERLAND

Johannes Theodorus Tenthoff, een van de eerste "rode" dominees in Nederland, is geboren op 6 september 1847 in Amsterdam en overleden op 10 juni 1916 in Amersfoort. Hij was de zoon van Regnier Theodore Tenthoff, winkelier in Amsterdam en Johanna Maartin.

STUDIE

Tenthoff studeerde theologie aan de universiteiten van Amsterdam en Utrecht. Hoewel hij van huis uit stamde uit orthodoxe Waalse kring, werd hij in Utrecht, onder invloed van de filosoof C.W. Opzoomer en de oogheekundige F.C. Donders, vrijzinnig. Van professor Donders leerde hij dat geloof en wetenschap een geheel konden vormen en dat geloof tot de daad moest voeren.

PREDIKANT IN ONDER ANDERE KOEDIJK

In 1876 was hij klaar met zijn studie en daarna werd hij van 1877 tot 1879 predikant in Herkingen.

In 1879 werd hij predikant in Koedijk. Hij bleef hier tot 1881, waarna hij verder trok naar Assendelft.

In zijn Koedijker periode trouwde hij op 26 februari 1880 in Amsterdam met Willemina van der Veen. Zij kregen twee dochters.

Van 1881 tot 1885 was hij predikant in Assendelft, daarna van 1885 tot 1888 in Wijnaldum (Fr) en van 1888 tot 1913 in Hoorn. Hierna ging hij om gezondheidsredenen met emeritaat.

Dr. Johannes Theodorus Tenthoff

JOHANNES THEODORUS TENTHOFF,
Predikant te Koedijk,
EN
WILLEMINA VAN DER VEEN
berichten de voltrekking van hun Huwelijk op heden, danken
tevens allen, die door daad en woord hunne hartelijke belang-
stelling hebben bewezen.
AMSTERDAM, 26. Februari 1880. (7723)

Koedijker periode: Huwelijk in 1880

Mijn geliefde Vrouw, W. VAN DER
VEEN, verblijdde ons den 6en
Jan. jl. door de geboorte eener
DOCHTER.
J. T. TENTHOFF,
Koedijk, 8 Jan. 1881.

Koedijker periode: Geboorte dochter in 1881

KORTE BIOGRAFIE VAN JOH. T. TENTHOFF

Als jong predikant botste de vrijzinnige Tenthoff met de starre orthodoxie. Hij kwam op voor recht en mensenwaarde en kreeg zo belangstelling voor het sociale vraagstuk, ook voor de economische kant daarvan.

Op vele plaatsen in en buiten zijn gemeente sprak hij dan ook over het goed recht van het socialisme.

In oktober 1882 had hij hierover zelfs een debatavond met F. Domela Nieuwenhuis.

In zijn Friese tijd (1885-1888) sprak hij onder andere in 1885 te Gorredijk voor de plaatselijke afdeling van de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen, over het socialisme.

In datzelfde jaar sprak hij voor moderne theologen in Amsterdam over het onderwerp: "Welke houding voegt ons ten opzichte der arbeidersbeweging?"

En in 1886 refereerde hij in Leeuwarden voor de moderne predikanten uit de noordelijke provinciën over "De zedelijke grondtrek der sociale beweging van onzen tijd, een wegwijzer voor de werkzaamheid van den modernen predikant in dezen". Geen van deze toespraken bracht hem in de problemen.

In 1887 kwamen Pieter Jelles Troelstra en zijn verloofde, de domineesdochter Sjoukje Bokma de Boer bij hem in Wijnaldum op bezoek. Zij zullen ongetwijfeld over de verhoudingen tussen kerk en socialisme hebben gesproken en Troelstra vertrouwde hem zelfs toe, dat hij er ooit zelf van gedroomd had predikant te worden.

Toen Tenthoff in 1890 in Edam over het socialisme sprak, leidde dit in tegenstelling tot zijn eerdere toespraken tot veel rumoer. Zelfs de landelijke pers bemoeide zich er mee.

In 1891 kreeg hij uit Zwolle het aanbod zich kandidaat te stellen voor de Tweede kamer. Hij bedankte hier vriendelijk maar beslist voor. Hij

Benoemingsprocedure van ds. Tenthoff in Koedijk

— Twaalfstal te Koedijk: Van Berkum, te Kolhorn; Claasen, te Egmond a/d Hoef; Habbema, te de Cocksdoorp; Hoenk, te Heer-Hugowaard; Hugenholtz, te Santpoort; van Loon, te Egmond aan Zee; Oldeman, te Schermerhorn; Onnekes, te Mastenbroek; Pareau, te Anna Paulowna; Plegt, te Hekelingen; Tenthof, te Herkingen en Wolterink, te Wijk aan zee.

2 februari 1879: 12 kandidaten

— Alfabetisch drielstal te Koedijk: Onnekes te Mastenbroek, ten Plegt te Hekelingen en Tenthoff te Herkingen.

8 maart 1879: nog 3 kandidaten

— Beroepen te Koedijk ds. J. J. Tenthoff, te Herkingen.

21 maart 1879: hij moet het worden

Bedankt: voor de toezegging van beroep naar Koedijk door ds. Tenthoff, te Herkingen;

1 april 1879: bedankt?

Kerknieuws.

Het bericht voorkomende in ons nummer van Dinsdag jl., dat de heer Tenthoff, predikant te Herkingen, zou hebben bedankt voor de toezegging van beroep naar Koedijk, is, naar ons uit goede bron wordt gemeld, onjuist, daar de heer Tenthoff nog geene bestemming heeft genomen.

4 april 1879: sorry, vergissing

— Aangenomen de toezegging van beroep naar Koedijk door ds. J. Th. Tenthof, predikant te Herkingen.

11 april 1879: aangenomen?

Kerknieuws.

Thans kan met zekerheid worden bericht, dat de heer Tenthoff, predikant te Herkingen, de toezegging voor beroep naar Koedijk heeft aangenomen.

12 april 1879: aangenomen!

— Uit Koedijk meldt men:
„Jl. Zondag werd de onlangs beroepen predikant, de heer Tenthof, in onze gemeente bevestigd door den heer Jelgersma, predikant bij de hervormde gemeente te Schoorl. De bevestiger sprak naar aanleiding der woorden uit den eersten zendbrief van Paulus aan de gemeente van Corinthe, hoofdstuk XVI : 1, het eerste gedeelte. Des namiddags deed de bevestigde zijne intrede, met de woorden uit

1 Corinthe XIV : 1, het 2de gedeelte. De talrijke opkomst bewees met hoeveel belangstelling de nieuw beroepen predikant werd ontvangen.“

1 augustus 1879: bevestigd

bleef tussen de kerk en de politieke partijen in staan.

Naast zijn werk voor de kerk deed hij ook andere werkzaamheden. Zo hielp hij bij de stichting van een zuivelfabriek, organiseerde hij orgelconcerten voor het volk en had hij zitting in diverse comités en verenigingen.

In 1889 ijverde hij voor meer zondagsrust voor het spoorwegpersoneel en dit werd hem door de directie van de spoorwegen niet in dank afgenomen.

In 1903 speelde hij bovendien bij de spoorwegstaking nog een rol.

Tenthoff was populair bij de kerkgangers. Hij was een begaafd prediker en deed zijn toehoorders soms schateren van het lachen.

Mede door zijn invloed gingen zijn schoonzoon Dirk Bakker en de Hoornse onderwijzer Willem Banning theologie studeren. Zijn schoonzoon werd predikant en de theoloog Prof. Dr. Willem

De toespraak over socialisme in Edam leidde in 1890 tot veel rumoer en bereikte zelfs de landelijke pers. Hier een cartoon uit De Amsterdamer van 25 januari 1891, waarbij Ds. Tenthoff door de Edammers wordt "gekazigd".

Banning zou later een van de medeoprichters van de Partij van de Arbeid worden.

Tenthoff stond voortdurend tussen ja en nee. Hij kritiseerde zowel de kerk als de arbeidersbeweging en liet tegelijk het positieve zien van christendom en socialisme. Door de positie tussen de vaak onkerkse arbeiders en de kerkse liberalen en met tegelijk de drang om te schrijven en te spreken en de vraag om pastoraal werk te doen, heeft hij het moeilijk gehad.

Naast schrijven voor kranten en bladen publiceerde hij onder andere: Socialistische nevelen weggevaagd (Assendelft 1884); Het socialisme (Hoorn 1890); Maatschappij en crisis (Hoorn 1891); Sport en godsvrucht (Hoorn 1908); De reactionaire stroming onder de protestanten (Hoorn 1909)

Tenthoff had een nerveuze aanleg. Mede door de langdurige ziekte van zijn vrouw (ziekte van Parkinson) en door zijn moeilijke positie in gemeente en kerk moest hij in 1913 emeritaat aanvragen. De laatste jaren waren moeilijk. Hij werd nog even verpleegd in Rijngest bij Leiden.

De mensen die hem werkelijk kenden, bewonderden de “*kleine, lelijke man*” die zo volkomen eerlijk was.

Een gymnasiumvriend uit Amsterdam, de latere professor J.J. Hartman, schreef bij zijn dood: 'Hij was wel de edelste mens die ik ooit heb ontmoet'. Ook Banning bleef hem zijn leven lang dankbaar.

Cor Visser

Bronnen: Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis; Biografisch Woordenboek van het Socialisme en de Arbeidersbeweging in Nederland (BWSA); diverse kranten, zoals de Leeuwarder Courant van 14 augustus 1976.

Zie ook het boek: De eenzame strijd van Johannes Tenthoff, schrijver Arnoud Schaake, Publicatiestichting Bas Baltus, Hoorn